

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRÄLSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

444 Linna Raamatukogu.
TALLINN.

... kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

Nõ 19.

Esmaspäeval, 15. oktoobril 1923.

aastakäik.

S i s u: Gunner: Ohwitseride õppus suurtükiwäes. — A. Koern: Eesti Scout rügementi wabadussõjas.
— Kr.-m: Mõtted kaitsewäe wormiriide väljatöötamisest. — Mõndasugust.

Ohwitseride õppus suurtükiwäes.

Artiklist „Suurtükiwäe asjandus prantsuse suurtükiwäe rügementides“*) näeme, missugust tähtsust antakse ohwitseride õppustele sääl, kus ohwitseride ettevalmistus koolides palju kõrgemal seisab kui meil. Ka meil saadakse sellest tähtsusest aru, kuid senini pole suudetud õppusi nõnda korraldada, et nad wiljakaid tagajärgi annaksid. Et see nii on, seda näitawad nõrgad kewadiste eksamite tagajärjed ja alalised sekeldused, wiivitused ja wead suwistel laskeõppustel poligoonil.

Missugusel näol oleks ohwitseride õppuste korraldus meil kohane? Õppuste tegelik juhatus sunduslikult rügementide ülemate pääle panna ei tooks praegu igalpool tagajärgi, sest rügementide ülemate sõjalise ja eriti suurtükiwäelise hariduse tasapind on liig mitmesugune selleks, et wõiks ühesuguseid häid saawutusi loota, kui õppust nende poolt juhataakse. Õppuste juhatus olgu antud ohwitseri hoolde, kelle teadmised suurtükiwäe alal kindlad, oskus kaasteenijate lugu pidamist ja tunnistamist leidnud, kes ise asja wastu huwi tunneb, ennast oma erialal täiendab ja edasi harib. Niisuguseid ohwitseri wõime õnneks igast rügementist leida, ja nende kätte tuleks ohwitseride õppuste korraldus ja juhatus usaldada, aukraadi ja wanuse pääle waatamata.

Muidugi ei tule sellest järeldada, et wärskest Sõjakooli hästi lõpetanud ilma praktikata ohwitser wõiks kohe õppuste juhatajaks hakata.

Õppuste siht oleks: tõsta ohwitseride suurtükiwäelise hariduse tasapinda ühekõrgusele; täiendada järk-järgult ohwitseride teadmisi ja oskust; uuendustega tutvustada ja nendes harjutada.

Rügementides, kus rügemendi ohwitseridel ühistel õppustel kooskäimine wõimalik, wõiksid õppused järgmiselt kujuneda. Esiteks järjekindlad loengud, kus õppuste juhataja poolt praktilised wõtted ja reeglid seletust leiawad, sääljuures puht teoreetilist külge ainult seewõrra puudutades kui see küsimuse selgitamiseks tingimata tarwilik. Paralleelselt sellega käiksid praktilised tööd klassis, mis loengutel antud teadmistes harjutaksid, sellega õppijale tarwilikku oskust andes. Kolmandaks oleksid tähtajalised praktilised tööd kodus, mis läbiwõetud programmi ulatuses küsimusi käsitaksid. Neljandaks oleksid praktilised tööd väljas.

Rügementides, kus sagedased ohwitseride kooskäimised wõimalikud pole, tuleks taliste õppuste programm osadesse jagada, kusjuures osad üksustes üksuse ülema ehk mõne kohase ohwitseri juhatusel õppuste juhataja poolt määratud perioodide jooksul läbi wõetakse. Pääle perioodi lõppu pannakse rügemendi õppuste juhataja poolt repetitsioon toime, kusjuures vähem selged punktid tema poolt täiendawalt selgitatakse. Samal ajal antakse kätte ka ülesanded koduste praktiliste tööde jaoks, mille esitamise tähtjaks järgmine repetitsioon oleks. See süsteem wõimaldab alati kontroleerida õppuste käiku ja tagajärgi ja näitab, kus õppuste juhatajal waja on abi anda.

*) „Sõdur“ nr. 17 s. a.

Päale selle oleks tarwilik weel mõnede ohwitseride gruppidele eraldi õppuste korraldamine. Ohwitseride teadmiste tasapind on meil praegu väga mitmesugune. Nii võime leida ühes ja samas wäeosas hästi haritud ohwitseri, kes laiade ja täpsete teadmistega omal erialal ja hää praktikaga, säälsamas aga ohwitseri, kes ainult mehaaniliselt mõnda igapäewast wõtet oskawad toimetada, riskeerides sääljuures mõnda saatuslikku wiga teha. See sunnib nõrgematele weel iseäralisi õppusi korraldama, kuna üldine haridusline tasapind enamwähem ühekõrgune.

Teisest küljest läheb meil sõjaajal tarwis suuremal arwul ohwitseri, kes suuremaid suur-tükiwäe rühmitusi wõiksid juhatada. Senine wanemate ohwitseride ettevalmistus selles suhtes on nõrk, kuigi nad ehk oma praegustele kohtadele täiesti wastawad. Selge pildi selle kohta andis tänawune laager, kus wist mitte üht täitsa lõpetatud ja wigadeta grupi ülema tööd ei olnud. Ka see, et grupi ülematel tööde algul ehk kest-wusel õiendusi tuleb teha raamatutes ja loengutes, näitab, et ettevalmistus pääliskaudne on. Senikaua kui wanemate ohwitseride jaoks erilisi kursusi ei ole sisse seatud, tuleks tähendatud puuduste kõrvaldamiseks rügementides wanemate ohwitseride õppegrupp asutada, kus patareist suuremate üksuste ja rühmituste taktika teoreetiliselt ja praktiliselt läbi wõetaks. Puuduks aga selleks kompetentne õppuste juhataja, aitaks ka mõtte-wahetuste korraldamine läbiloetud raamatute ja määrustikkude puhul palju kaasa ohwitseride hariduse arenemiseks.

Mis puutub õppuste programmi, siis peaks tema wõimalikult täielik olema, kuid sääljuures sisaldama ainult seda, mis tingimata tarwilik ja mis praktiliselt wõimalik kasutada. Iga aasta aoks tuleks muidugi omaette programm kokku

seada wastawalt eksamil ja poligoonil ilmsiks tulnud puudustele. Programmi kokkuseadmine oleks loomulikult komisjoni ülesanne, mis seisaks koos suurtükiwäe inspektori eesistumisel õppuste juhatajatest, kusjuures laiem asjatundjate ligi-tõmbamine soowitaw oleks. Sarnane komisjon teaks esiteks kõige paremini wäeosade puudusi hariduse alal ja oleks selle tõttu küllalt autori-teetne ja küllalt informeeritud, et tarwidusele wastawat programmi kokku seada. Teiseks saaks programmi sisust kõigi rügementide õppuste juhatajad ühesuguselt aru, mis õppuste ühtlus-tamiseks kogu suurtükiwäes palju kaasa aitaks. Kolmandaks annaks sarnane komisjoni koosseis suurtükiwäe inspektorile wõimalust oma põhi-mõtteid ja uuenduste kawasid nii õppuste kui ka suurtükiwäe asjanduse alal lähemalt tutwustada nendele, kes nende elluwõimiseks kõige rohkem kaasa wõiwad aidata.

Käesolewa aasta õppuste programmi lähemalt puudutamata jättes, tahaksin weel ainult ühe puuduse päale tähendada, mille korraldami-sele ajawiitmata tuleks asuda. Senini toimetati kõiki laske ettevalmistusi iga ohwitseri poolt oma järjekorra järele. Andmete wäljaarwamiste ja laskmiste üleskirjutust toimetati iga ohwitseri poolt omal wiisil. Selle tagajärjel ei saanud ühe inimese tööd teine ilma enamwähem pikema seletuse nõudmiseta ja töö kauema uurimiseta jätkata ega kasutada. Sõjaajal wõiks see wiivi-tus aga saatuslikuks saada. Oleks tingimata tarwis, et päewakäsuga ehk määrusega kindlaks tehtaks wäljaarwamiste, laskelehtede ja muud wormid iga suurtüki süsteemi jaoks eraldi. Nende lehtede kiire ja õige täitmine tuleks juba käesolewal õppuste perioodil ära õppida ja seda tulewastel eksamil ja laagris järjekindlalt nõuda.

Gunner.

Eesti Scout rügement wabadussõjas.

(Järg).

Mustajõe silla kaitsmine.

Mustajõe joonel tungib waenlane iseäranis Mustajõe silla ja ühtlasi ka Alaküla päale.

Silla raiooni kaitsewad soomusrongid N. 1 ja 2. Järgnewail päiwil lahinguid ei olnud. Waen-lane tuli küll Mõniste jaama, kuid esialgu pääle-tungima ei alganud. Nähtawasti kogus ta jõudu, ette valmistades tõsisemale päaletungile. Soomus-rongid N. 1 ja 3 asusid kordamööda Mustajõe

silla juures. 9. märtsil wahetas soomusrong Nr. 4 soomusrongi N. 1. Rong Nr. 1 asus jälle 6-dat rügementi toetama Ruhja juures, kuna soomus-rong Nr. 3 12. märtsil Mõisakülla parandusele sõidab.

9. märtsiks on waenlane Alakülla sisse tulnud. Kuid nii kergesti ei lähe Mustajõe silla sissepiiramine, ehk küll Tallinna kaitsepataljoni mehed Mustajõe silla maha jätwad. Nii kirjutab

kapten Peters teadaandes S. R. D. ülemale 9. märtsil: „ Täna kell pool 8 wõeti punaste poolt Mustajõe sild ära. Pataljoni mehed panid putku. Soomusrong Nr. 4 wõttis kell 8 nimetatud silla tagasi ja pidas silda kaitsjad mehed tagasi sõites kinni ning pani nad oma kohtadele“. Kuid waenlane awas suurtükitle soomusrongi Nr. 4 pihta. Laskis 42^{mm} ja 3^{1/2}“ kuul kukkus dessantwagunisse ja lõhkes sääli. Rong sai veel pihta ühe 3^{1/2}“ Püssikuulidest on rong tugewasti läbi lastud, — kirjutab kapten Peters. Meeskonnast sai 1 raskesti ja teine kergesti haawata. Püssikuuliga sai wigastada 1 kuulipilduja. Samal päewal saadetakse soomusrongilt Nr. 2 15 scouti Alaküla tagasi wõtma, määrates neile juhatajaks alamleitnant S-i (mitte scout). Scouid tungiwad kuni küla lõpuni, ja waenlane taganeb waewalt tulewahetust wastu wõttes. Waike scoutidest dessant jaguneb weelgi kahte ossa ja kumbki pool asub külla ligi pool kilomeetrit üksteisest. Alamleitnant S-i asemele saadetakse juhatajaks sõjawäe ametnik P., scoutidele täiesti tundmata, ja keda seepärast umbusaldusega wastu wõetakse, mida ka selle ametniku ülalpidamine hiljem täiesti õigustab.

Õo wastu 10. märtsi läheb Mustajõe sillal rahulikult. Alaküla waenlase pool otsas käib 7 meest waenlase luurajaid. 10. märtsil tungib waenlane tagajärjeta Taiwola mõisa pääle. 11. märtsil lähewad Alaküla kaugemas otsas kaks scouti waenlase lähedale tallu piima ostma. Parajasti kui need mehed toas, sõidab õue kuus waenlast. Scouid hüppawad ootamata majast välja, waenlane jookseb minema. Samal ajal tungib teine waenlase salk, ametnik P. teate järele 40 meest (tegelikult näis neid olewat vähem, umbes 20), raudtee poolt otsast külla sisse. 12 scouti astuwad neile wastu ja wähe enne käsitsi kokkuminekut põgeneb waenlane, kaotades ühe mehe surnuna ja neli haawatuna. Scoutidel kaotusi ei ole. Ka Taiwola mõisale tungib waenlane tagajärjeta pääle, kandes kaotusi, mis kapten Petersi arwamise järele suuremad rongi dessandi (mitte scouid) omast (dessandi kaotused 1 surnu ja 2 haawatut).

12. märtsil saab alamkapten L a m a n n kohalikkudelt elanikkudelt teateid waenlase kohta. Alaküla wastu umbes 2 km. kaugusel üle Mustajõe Mõniste wallamaja ja koolimaja juures arwatakse waenlasel olewat 600 meest. Nende wastu Alakülas, rongidest samuti umbes 2 km. eemal ja wasakul pool ka 1^{1/2} km. tühja wahega, ainult 21 scouti. Ka hommiku pool wastu Alaküla ja sääli edasi põhja poole asub waenlane Mõniste ja Sooru mõisas. Sooru mõisas on

waenlasel soomusauto. Sooru wallamajas, mis Alaküla hommikupoolsest otsast umbes pool kilomeetrit põhja pool, arwatakse waenlasel olewat 300 meest. Patareisid on waenlasel samade teadete järele kaks, üks asub 3 km. Mõniste jaamast põhja pool raudteed, teine mõniste jaama juures. Pääle selle olid waenlase jõud weel Taiwola mõisa (umbes 5 km. Taiwola jaamast lõuna pool) wastu sihitud. Niisuguses olukorras tuli kahel soomusrongil, Nr. 2 ja Nr. 4, ja nendelt saadatud wäikesel scoutide dessandil kaitsta Alaküla, Mustajõe silda, Taiwola mõisat ja Taiwola jaama. Kagupool Mustajõe silda on soomusrongi Nr. 4 dessandil tulewahetus waenlasega. Taiwola mõisa juures nähti 50-mehelist waenlase salka, mis kuulipildujate tulega laiali aeti.

13. märtsi hommikust keskpäewani pommitab waenlane silla juures seiswat soomusrongi Nr. 4 ja tulistab Tiido ja Torwase talust kuulipildujatega Mustajõe juures olewaid poste. Sama lugu kordub siin ka õhtupoole. Hommikupool tungib waenlane umbes 50 mehega ka Alaküla hommikupoolse otsa pääle, lüüakse aga scoutide poolt tagasi.

Alakülla saadetakse scoutidele toetuseks paarkümmend Wõru kaitsepataljoni meest. Ka kohalikkudest elanikkudest püütakse kaitseliitu moodustada, mis aga wähe tagajärgi annab.

Järgmised päewad kuni 17. märtsini mööduwad waiksemalt. Waenlane pommitab aegajalt soomusronge ja Alaküla. Kohati kuuldu kuulipildujaid, mis siin ja sääli nagu katseks mõne walingu lasewad. Waenlane walmistab tõsise-male kallaletungile.

Õo wastu seitsmeteistkümmendat on selge, waikne, paras külm. Mustajõe jää läigib nagu paljas mõök. Üle jõe, Mõniste wallamaja ümbrusest kostab scoutide juurde waenlase askeldamine. Pääle keskööd on wanlase pool kuulda soomusauto sõitmine.

Hommikul 17. märtsil alustab waenlane Mustajõe juures seiswate postide tulistamist. Tuli kestab peaaegu kolm tundi. Mõniste jaama ümbruses nähtakse waenlase liikumist. Kell 12 algab waenlane soomusauto toetusel Alaküla idapoolsele otsale kallale tungima. Kallaletungi wastuwõtmiseks jagunewad scouid kahte ossa. Kümme meest jääwad Alaküla läänepoolsesse otsa (raudteele lähemale) kaitsma idapoolse küla otsas asuwa aheliku seljatagust, kui waenlane püüaks otse üle Mustajõe oru raudtee ja küla wahelise tühja koha pääle tungida. Siit on ka ühest majast telefoni ühendus soomusrongiga. Ülejäänud scouid, meest kaheksa, paigutab

ametnik P. kaitsepataljoni ja kohaliku kaitseliidu meeste wahela ahelikku iga kolme nelja mehe järele. Selle umbes kolmekümnemehelise kirju aheliku, kus ainult üks Lewis kuulipilduja ja mille kallale tungib waenlane kahesaja mehega (alamleitnant Semiskari teadaande järele) ja soomusautoga, juhatajaks jätab ametnik P. scout corporali (noorem-allohwitser), kuna ise arwab tarwilikuma olewat seljatagust kaitswa kümne scoudi juurde minna.

Sammu seitsesada meie aheliku ees on teele palgid ette weeretatud ja wäike sild püütud ära rikkuda, nii et waenlase soomusauto edasi ei pääse. Algab tulewahetus, mis umbes tund aega kestab. Meil on mõned haawatud kohaliku kaitseliidu hulgast. Siis aga ilmuwad äkki meie aheliku paremale tiiwale kõigest saja sammugaugusele majade wahela waenlase mehed. Paratamata tuleb taganeda. Soomusautot ei saa enam tule all hoida ja ta puhastab warsti tee. Küla keskkohal tuleb umbes kolmsada sammuga üle lageda koha joosta. Waenlane saab juba siia tuld anda. Iga silmapilk wõib oodata, et lisaks weel waenlase soomusauto oma kuulipildujatega majade warjust ilmub. Arusaadaw, et peatamine lagedal wõimatu ja mõttetu on.

Külalt wälja metsaserwale jõudes jääb ahelik peatama. Siin selgub, et kohalikud kaitseliitlased kõik oma külla on jäänud. Seljataguse kaitse on ka siia jõudnud. Esimesena on nende juurest scoutide-telefonistide reega, millel ka wäike padrunite tagawara asus, ära sõitnud ja nüüd aheliku juurest kadunud Alaküla kaitse juhatajaks määratud ametnik P. Telefonistidele ei ole tema sellest midagi teatanud ja need, kellele waenlane ootamata ilmus, otsisid oma hobust ja pidid oma aparaadiga ja juhede poolidega peaaegu waenlase kätte jääma (kui usaldada nende jutustust).

Siia tuleb toetuseks 4. rongi dessant, Tallinna kaitsepataljoni mehed, ja asub aheliku wasakule tiiwale. Kuid kes ühiseks juhiks on, jääb scoutidele teadmata. Igaüks toimetab omaette. Lahing kestab edasi. Waenlase soomusauto jõuab kohale ja wõtab metsaserwas asuwad mehed kuulipilduja tule alla. Mõned puud on suudetud risti tee päälle ette ajada, kuid ägeda tule all taganeb ahelik kaugemale metsa. Saadakse teada, et meie wäeosad Mäeweski talust, mis kilomeetrit poolteist Alakülast põhjapool, wälja on taganenud. Waenlase kahekompaniiline salk liikuwat põhjapoolt üle Kobossaare meile seljataha. Ahelik liigub metsas järjest järele suruwa waenlase ees weel tahapoole, et rongiga ühendust luua. Wasak tiib, Tallinna kaitsepataljoni mehed, surutakse rongist isegi mööda. Scoudid asuwad siin seis-

wale soomusrongile Nr. 4, mis ka juba Mustajõe silla poolt waenlase tule all. Metsas on haawata saanud weel üks scout.

Soomusrongi Nr. 4 seljatagune on hädaohus. Taiwola jaamas seiswa soomusrongiga Nr. 2 on telefoni ühendus katkenud, nii et seda wälja kutsuda ei saa. Soomusrongi Nr. 4 ülem alamleitnant Semiskar otsustab Mustajõe silla maha jätta ja tahapoole sõita. 17. märtsi õhtul kell 6 asub rong ja selle dessant ühes Tallinna kaitsepataljoni meestega Ala-Kedrali joonele, 4 km. Mustajõe sillast Taiwola poole.

Sellel päewal tungis waenlane ka Taiwola mõisa ja isegi kaugemal seljataga Koiküla jaama juures Piiri kõrtsi pääle, kuid löödi aga mõlemal pool tagasi. Waenlase poolt ületunud ohwitserilt saadi teada, et Taiwola wastu tegutseb 49. rügement, milles umbes tuhat meest.

Öösel asuwad soomusrongi Nr. 2 scoudid raudtee lähedal majades. Järgmisel päewal asuwad nad tagasi oma rongile, kust nad juba 9. märtsil dessanti saadetud. 18. märtsil sõidawad rongid Nr. 2 ja Nr. 4 Mustajõe sillani. Waenlane ei ole Alakülast edasi tunginud. Öösel on siin III rühma scoudid walwetökkes.

19. märtsil seisab rong Nr. 4 Mustajõe silla juures, kuna rong Nr. 2 kilomeetrit neli tagapool Hargla kiriku kohal asub, sest siin püüab waenlane päale tungida.

Scoudid soomusrongilt Nr. 3. ja Nr. 4 olid ära Wiljandi saadetud, kuhu 20-ndaks märtsiks terve scoutide I pataljon koonduma pidi. Sellekohane ülemjuhataja käsk oli scoutidel teada. Arwuliselt palju suurem wahetus oli juba kohale jõudnud, kuid soomusrongi Nr. 2 ülem ei taha siiajäänud 15 scouti ära saata, wäga hästi teades, et terve kompanii wute meestega waewalt sedasama saab ära teha, mis wiiteistkümnelt scoudiga. Tema annab scoutidele käsu Hargla kirikust üle raudtee kirdepool asuw küla läbi luurata, kui waenlane sees on, siis wälja lüüa ja küla oma alla wõtta. Juhatajaks määrab tema jälle alamleitnant S-i Kindel on, et sinna ööseks tuleb jääda, kuna aga ülemjuhataja korralduse järele hommikul juba Wiljandis, kuhu juba kõik teised sõitnud wõiks olla, peaks olema. Soomusrongide ülemus on scoutidele alati tundmata ja igakord uusi ülemaid määrates ja nendega hoolimata ümter käies wahekorra terawaks ajanud. Rahulolematus kaswab, ei taheta wälja minna. Kuulduwad mõned ähwardused, et parem ise Wiljandisse minna. Awaldatakse üsna wabalt oma arwamisi, kuid käsku täidetakse siiski. Lühikese tulewahetuse järele kesk küla lahkub waenlane külast ja asub küla taha üle kitsa oru metsa, siit külasse jääwaid scoute aegajalt tulistades.

Soomusrong Nr. 4 taganeb õhtul ka siia ja tulistab korraks oma kuulipildujatest scoutide ees olewas metsas asuwat waenlast.

Õo on väga külm, kõige külmem terwe talwe kohta, wist üle 20 kraadi. Scoutidel tuleb wäljas lamada. Lõpuks wiib alamleitnant S. scoudid majja, jättes wälja ainult ühe posti. Harutatakse seisukorda. Alamleitnant S. püüab scoutidele wastu tulla ja lubab omalt poolt kõik teha, et neile wahetus saadetak ja nad ära Wiljandisse saaks sõita. Külasse tulebki nelikümmend meest. Need asuwad raudteest kaugemale otsa. Kuid scoutide poolt waenlase auskoha selgitamiseks wälja kutsutud tulewahetus hirmutab neid nii, et nad omalt kohalt lahkuwad ja scoutidest mööda minnes rongile lähemale asuwad. Lõpuks läheb korda neid tagasi omale kohale paigutada, ja scoudid wõiwad wastu hommikut rongile asuda, kus neid näljaseid soe puder ootab.

20. märtsi hommikul kujuneb seisukord järgmiselt. Soomusrongi Nr. 4 dessant asub Meusse, Melgi ja Eesmäe taludes poolteist kuni kaks kilomeetrit Hargla alewist põhjapool. Soomusrongi Nr. 2. dessant (uued mehed, mitte scoudid) on lõuna pool raudteed Hargla alewis. Hargla kiriku juures asub Tallinna kaitsepataljoni 5. kompanii.

Umbes kell 7 teatab soomusrongi Nr. 2 ülem scoutidele, et nad wõiwad minna. See on kõik, mingit muud seletust. Et wahekord juba niisugune, siis ei taha scoudid ka seletust küsida, kuidas sõita. Pakitakse asjad kokku, mida rongil kauem elades üsna palju kogunud, wõetakse püssid selga ja tullakse rongilt siinsamas eeljoonel maha, et Taiwola jaama komandandi juure minna ja edasisõidu wõimalusi selgitada. Teel läheb korda ühest talust hobust saada, ja asjad laotakse reele, kuna mehed edasi raudteel sammuwad. Üks kilomeeter Taiwola jaamast sõidab soomus-

rong Nr. 4 neist mööda, et jaama wett wõtma minna. Isegi seda ei öelnud soomusrongi Nr. 2 ülem äraminewatele scoutidele, ehk nad küll oleks wõinud oma asjadega väga hästi selle soomusrongi pääl Taiwola jaama sõita.

Taiwolasse sõidab sisse Waigast parajasti wedur ühe waguniga, mis toob soomusrongide masinistide wahetuse ja kitsarööpalise soomusrongide ülema kapten Peters'i, kes kriitiliseks muutunud seisukorra juhtimise oma pääle tahtis wõtta. Selle waguniga läheb korda Walka sõita, kust juba õhtul edasi Wiljandi poole sõidetakse.

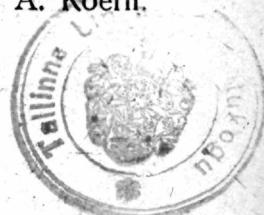
Lahing Taiwola ümbruses 20. märtsil, kus kapten Peters langes ja millele järgnes hiljem taganemine kuni Koikülani, arenes pärast scoutide äraminekut järgmiselt. Waenlase surwe all taganes Tallinna kaitsepataljoni kompanii soomusrongi Nr. 2 pääle. Soomusrongi Nr. 3 dessant oli Hargla alewist ka rongi pääle tulnud. Nr. 4 dessant oli Meusse, Melgi ja Eesmäe taludest wälja taganenud põhja poole raudteed metsa. Rongid olid sunnitud end tagasi tõmbama, sest waenlane liikus mõlemalt poolt rongide seljataha raudtee pääle. Waenlane andis tuld kolmetollilisest patareist, mis arwatawasti Alakülas asus, ja üksikutest 37 mm. kahuritest, mis raudtee lähedusse olid toodud. Wiimaste tuli oli tabaw. Soomusrongi Nr. 2 weduritest sai üks 37 mm. kuuli pihta. Kahurtule alt pääsemiseks liikusid rongid Taiwola poole, kuid soomusrongi Nr. 4 dessant ei olnud ikka weel rongile ilmunud. Kapten Peters, kes soomusrongi Nr. 2 pääl asus, tahtis rongi seisma jätta, kuid signaalikell oli rikkes (arwatawasti tabamisest) ja weduri juht laskis rongi edasi sõita. Kuulirahe pääle waatamata, millega waenlane rongi igalt poolt otse üle külwas, tõusis kapten Peters kahurwagunile üles, et rongi seismajätmiseks käega märku anda. Kuid samal silmapilgul tabas teda kuul rindu. Surm oli silmapilkne. A. Koern.

Mõtted kaitsewäe wormiriide wäljatöötamisest.

(Järg).

Et eeltoodud põhimõtete ja nõuete järele siiski wõimalik sõjawäe riietamist korraldada, näitasid pildlikult kogu maailmale jaapanlased. Jaapani sõjawäe riietuse süsteem on praegusel ajal kõige eeskujulikum. Sellepärast pakub ta ka meile suurt huwi ja õpetust. Siis pole üleliigne, kui siin sellest süsteemist üldjoontes ülewaate annan.

Pärast Wene-Jaapani sõda wiidi jaapani sõjawäe riietuses põhimõttelise tähtsusega muudatused ellu. Määrati kindlaks sõjawäelase riietus kahte tüüpi: 1) taline — willasest riidest ja 2) suwine — kergemast mitte-willasest riidest. Mõlemad kollast — ooker — wärwi, mis kõige paremini Mandhuuria sõjawälja maastiku põhitooniga ühte sulab. Mandshuuria maastiku põhitoon on

tumedam ja kollakam kui Kesk-Euroopa oma. Sõjaaegne ohwitseri riietus eraldub sõduri omast ainult õlalappide poolest. Ohwitseride ja sõdurite põiki käiwad willasest riidest kitsad ilma nõõpideta õlalapid õmmeldakse kuuele ehk palitule. Au ja kutse astmete eraldamiseks tarwitakse kalunist paela ja täppe. Au- ja kutseastmed eralduwad üksteisest paela laiuse ja täppide arwuga.

Jaapani sõjawäe riietuse iseäralduseks tuleb lugeda seda, et kõik wäeliigid kannawad ühesugust wormi. Ratsawäe riietus eraldub jalgwäe omast ainult jalanõude ja pükste lõike poolest. Jalgwägi kannab pikke pükse poolsaabastega, kuna ratsawägi (ratsa- ja kähurwägi) lühikeste pükstega ja säärsaabastega on warustatud.

Pääkatteks on kõigil wäeliikidel punase alumise äärega kaitsewäri müts. Kaadriwägi eraldub wormi poolest teistest wägedest ainult järgmiselt: 1) mütsimärgi kummagi küljele on kinnitatud metall oksake; 2) metall nõõpidele on pressitud „krüsantheemi“ õis, kuna armees siledapinnalisi nõõpe kannab. Nii siis kannab kogu sõjawägi ühesugust wormi. See worm on tarwitusel sõjaajal, samuti ka rahuajal ilma mingisuguste muudatusteta ja ilustusteta — ta on alaline lahingu worm. Jaapani sõjawäe riietus, olles ühesugune rahu- ja sõjaajal, on aastaaegadele kohanemise suhtes kahetüübiline: 1) taliworm willasest riidest ja 2) suwiworm — kergest mittewillasest riidest. Wäeliikide tundemärkideks on mitmewärwilised lühikesed kraelapid.

Toonitan weel, et jaapani sõjawäe riietuse süsteem on kõige eeskujulikum. Wäeliikide ühtlustamine wormi poolest kõrwaldab kallid kaardi- ja ratsawäe wormid, mis kasulik mitte ainult majanduslikust küljest, waid, mis weel tähtsam, kui faktor, mis sõjawäes täieliku üksmeelsuse alal hoiab.

Ei saa salata, et jaapani sõjawäe riietus on tõepoolest täiesti sõjalistele nõuetele wastawalt kombineeritud, sest seda riietust kannab sõjawägi ka rahuajal ilma mingisuguste muudatusteta ja ilustusteta.

Et püsima jääda sarnase otsuse juurde, tuli jaapanlastel loobuda igasugustest ajalooliselt sissekaswanud wälimise tähtsusega tingimustest, mida harilikult traditsioonideks nimetatakse, kuna neid õigemini ebatraditsioonideks peaks nimetama.

Üheski euroopa sõjawäes pole wormi küsimus nii ideaalselt otsustatud kui jaapani sõjawäes. Igalpool on osaliselt järele antud ebatraditsioonidele. Mõnedes sõjawägedes märkame seda suuremal, teistes vähemal määral, sarnast puhtideaalset küsimuse lahendamist, kui jaapani sõja-

wäes, ei leia meie üheski riigis. Elu on näidanud, et niisugune ideaalne reform ei ole sugugi halwanud jaapani sõjawäe waimu, sõduri enese-armastust, ega ka rahwa lugupidamist sõjawäe wastu. Aga kasu on sellest ütle mata suur: täieline ühtlus wormi küsimuse alal kogu sõjawäes mõjub märksa kaasa ta waimlisele ühtesulamisele, kõrwaldab riigi ilmaaegset wäljaminekut kalliste wormide pääle ja hõlbustab rahuaegsest seisukorrast riietamise suhtes sõjaaja pääle üleminemist. See üleminek on nii lihtne, et lihtsamat enam soowidagi ei saa.

Eriti meie noor kaitsewägi peaks enda riietamise küsimuse lahendamisel jaapanlastelt eeskujut wõtma. Kui juba suur kuningriik, kus ei puudu rikkad, hiilguse tagaajajad, suutis sarnast põhimõttelise tähtsusega reformi teostada, peaks see meie demokraatlikule wabariigile hoopis kergem olema, sest meie kaitsewäel puudub hiilgaw minewik ja ajajooksul sissekaswanud traditsioonid.

Kahjuks aga ei ole meil senini wormi küsimuse lahendamisel õiget rada käidud. Peatun siin mõnede tähtsamate küsimuste juures, misuguseid meil nähtawasti ei taheta otstarbekohaselt ja asjalikult otsustada. Need küsimused oleksid järgmised:

1. W ä r w i k ü s i m u s. Selgema pildi saamiseks arutan seda küsimust pikemalt.

Inglis-Buuri sõda (1901) ja eriti Wene-Jaapani sõda näitasid, kui suurt mõju a waldas riide wärv waenlase tule läbi saadud kaotuste vähendamises. Sõda tegi kindlaks, et riietus ei tohi wastasele wäri poolest silmatorkawaks ja kaugele nähtawaks märgiks olla, waid peab ümbritsewa maastiku põhitooniga ühte sulama, mis waenlasele raskendab meie wägede luuramist ja tulistamist. Eriti pääle Wene-Jaapani sõda asusid kõik riigid suure agarusega wäri küsimuse lahendamisele, ja jõuti wiimaks otsusele, et euroopa sõjawägedele, kellel tuleb sõjaajal tegutseda rohelisel foonil, on kõige kohasem kaitsewärv rohekas „khaki“ wärv. Kuid moodsamad sõjawäed hakkawad wiimasel ajal sellest seisukohast loobuma. Katsete ja uurimiste abil olewat nüüd selgunud, et „khaki“ wäri tuleb ebakaitsewäriks pidada — punase klaasiga warustatud binokli all muutuwat ta mustaks ja saawat wastasele hästi ja kaugele paistwaks märgiks. Kõige paremaks kaitsewäriks loetakse nüüd halli (saksa „feldgrau“) wäri, mis koosneb kindlas proportsioonis wõetud spektrumi pääwäride segust. Niisugune hall wärv ei eralduwat spektrumi all.

Selle pääle waatamata püütakse meil „khaki“ wäri juurde püsima jääda. Sõjanõukogu leidis küll tarwilikuks halli wäri pääle üle minna, kuid

nähtawasti ei rehkendata komisjonides selle autoriteetliku arwamisega. Oma teguwisii põhjendawat suurema wõimu kandjad sellega, et kodumaa tööstus ei suutwat sõjaajal kaitsewäge tarwilisel määral riidega warustada, ning suurem jagu riidet tulewat wäljamaalt sisse wedada, kuna nende riikide sõjawäed, kust meil lootust riidet saada, „khaki“ wärwi kandwat. Sellega tahetakse siis kätte saada seda, et meie kaitsewäe riidetus sõjaajal ühte wärwi oleks.

Eelmisi põhjusi ei saa kuidagi mõõduandwateks pidada. Oletame, et meie jääme praeguse kaitsewäe juurde ja täiendame paari aasta kestwusel oma riidetagawarad nõutawa määrani.

Missugusesse seisukorda satuksime meie siis, kui pärast seda need riigid ühel hää l päewal halli kaitsewäerwi pääle üle lähewad? Loogiliselt peaksime meie sedasama tegema, aga kas see on teostataw? Mida suur majandusliselt arenenud riik wõib läbi wiia paari kuuga, seda ei suuda meie aastate kestwusel teha. Meie rahu-aegse kaitsewäe ihukatte ja rakmetega warustamise seadluse järele peab igas wäeosas kaks komplekti riideid olema. Pääle selle on meil soetamisel riidetagawarad sõjaajaks, ilma milleta läbi ei saa. Uue wärwi pääle üleminekul pole meie riigil jõudu neid riidetagawarasid tarwitama kõrwaldada, kuna järk-järguline üleminek nõuaks kõige vähemalt 5—6 aastat. Kui uue wärwi pääle ülemineku ajal sõda lahti pääseks, peaks kaitsewägi ikkagi mitmewärwilises riidetuses sõjakäigule wälja astuma. Küsitaw on, kas ka sel juhtumisel, kui meie ja meile abiandja riigi sõjawäed ühewärwilist riidet kannawad, saab meie kaitsewägi ühewärwilises riidetuses käima. Loodetawasti mitte. Kaitsewäe sõjaaegne koosseis saab rahuaegsest koosseisust sedawõrd suurem olema, et meie ei suuda rahuajal wastawal määral sõjatagawarasid pidada. Selleks puudub tagawarade wärskendamise wõimalus ja aineline jõud. Mõõdapääsemata peab osa tagawarawäelasi kaasatoodud erariietes sõjakäigule wälja saadetama, sest wäljamaa abi ei jõua wististi õigeks ajaks päralt. Pääle selle ei ole meie kindlustatud, et sõja kestwusel wäljamaa abi kättesaadawal on — nagu teada, on jõudude ülekaal merel loodetawa waenlase — Wenemaa — käes.

Halli wärwi paremuse kasuks tuleb weel seda pidada, et meie kaitsewäe worm eralduks tulewase waenlase omast, kes praegu „khaki“ wärwi kannab. Kes sõjast osa wõtnud, teab hästi, kui suurt segadust ja eksisamme wõib waenlasega

ühetaoline worm lahingus sünnitada — oma wägede tulistamisi on küllalt ette tulnud.

Toodud mõtteawaldused näitawad küllalt selgesti, et meil ei ole mõtet teatud wälisriigi ebakaitsewäerwist kinni pidada. Seda enam, et kuuldawasti ka läti ja leedu sõjawäed halli wärwi pääle üle minna kawatsewat. Soomes on hall wärw juba tarwitusel. Paremp oleks, kui see riidewarustus, mis meil olemas, wastaks ajanõuetele. Puudujääk tuleb nii kui nii täiendada sellest, mis sõjaajal saadawal. Sellepärast kaaluge küsimus tõsiselt läbi ja wõtke tarwitusele kaitsewäes ajanõuetele wastaw riidetus. Ärgem unustagem, et ebapärase otsusega panete kaalu pääle mitmete meie iseseiswuse kaitsjate elu, sest et riide kaitsewus on üks kaotuste wähendajatest faktoritest lahingus.

Wärwi küsimust arutades kerkib esile weel üks mõte, millest waikides ei saa mööda minna. „Khaki“ wärwi ebakaitsewus on teada meile wäljamaa ajakirjandusest, kuid ise meie seda läbi proowinud teatawasti ei ole. Näib imelikuna see, et mispärast „khaki“ wärw muutudes spektrumi all mustaks saab ning wastasele silmatorkawaks ja kaugele nähtawaks märgiks on. Meie tulewase sõjawälja põhitoon on suuremalt jaolt roheline. Loogiliselt peaks see ka spektrumi all mustaks muutuma ja „khaki“ wärwi riidega ühte sulama. Kui asi tõesti nii, siis ei wõi ju ta ebakaitsewusest juttugi olla. Huwitaw oleks seda lihtsat katset toime panna.

2. Ratsawäe eesõigustamine. Kuuldawasti tahetakse meil kõiki wäeliike, pääle ratsawäe, wormi suhtes ühtlustada. Ratsawäele kawatsetawat jätta praegune worm. Niisugust teguwisii põhjendatakse sellega, et ratsawäel tulewat paradeeruda wälisriikide saadikute wastuwõtmisel ja muudel sarnastel juhtumistel. Sellepärast olla nõuetaw neil nägusam ja silmapaistwam worm.

Jääb arusaamatuks, mis sellega kätte tahetakse saada. Kas kaitsewäe hiilgust demonstreerida ehk riigi majanduslist tugewust näidata, wõi ainult nende meeste ilutunnet kõdistada: „Waadake aga, kui hiilgaw meil sõjawägi ja kui rikkad meie oleme, et suudame niisugust hiilgawat sõjawäge ülewal pidada“. Punased püksid ja kapataoline müts eeltoodud wõimalikku mõtteawaldust küllalt ei tõenda, sest riigi majanduslist seisukorda wõiwad tõendada sootuks teistsugused olud. Ratsawäe eesõigustamisega halwame meie kaitsewäe üksmeelt ja suurendame kodanikkude maksukoormat. Pääle selle ei wasta praegune ratsawäe worm ka sõjalistele nõuetele. Kr.-m.

(Järgneb).

Mõndasugust.

Saksa 150 tonniline tank Austria sõjaline ajakiri *Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen* toob mõned teated saksa 150-tonnilise tanki kohta, milledest kahel aprillis 1917. a. ehitamist alustati.

Tankil olid sõjariistadeks 4 kahes tornis asuvat 77. mm. suurtükki ja 2 rasket kuulipildujat. Meeskond koosnes 22 mehest. Pikkus: 13. m; laius: 3,10 m.; üldine laius: 6 m.; kõrgus: 2,85 m. Soomustuse paksus külgedel 30 mm., lael 20 mm (lennukite wastane kaitse). Ümberwedamiseks võeti ta koost lahti, 15 kuni 20 1-tonnilisteks osadeks, mis lahinguvälja läheduses jälle kokku pandi. Kaks Daimler'i 600 H. P. mootorit (1.100 ringi minutis) võisid anda tankile 5 kuni 7 klm. liikumise kiiruse tunnis.

Sõda jõudis enne kui tankid walmis said lõpule ja nad hävitati ära.

Wenezuela. Sõjawäeline seisukord. Wenezuela vägi ulatab 8.000 meheni, koosnedes:

- Jalgwäest: 5 brigaadi ja 2 rügementi, rügement ja 2 pataljoni, pataljon ja 2 kompaniid, kompanii 100 meest.
- Ratsawäest: 1 rügement.
- Suurtükiwäest: 1 rügement.

(Revue d'Infanterie).

Prantsuse ratsawägi uue koosseisude seaduse eelnõu järele.

Praegu arutusel oleva koosseisude ja kaadrite seaduse eelnõu 10. artikli järele oleks prantsuse ratsawäe edaspidine koosseis:

45 ratsawäe rügementi (kürassiirid, dragunid, ratsakütid, husarid), igauks 4 eskadroni.

5 Aafrika kütide rügementi, igauks 4 eskadroni.

13 spaide rügementi, igauks 4 eskadroni.

20 eskadroni ratsawäe auto-kuulipildujaid.

Wõõraste rügement (régiment étranger), mille koosseis dekreediga kindlaks määratakse.

10 kompaniid remontratsawäge remontteenistuseks Põhja-Aafrikas ja Idas.

17 remontratsawäe gruppi remontteenistuseks Prantsusmaal.

7 koolide ratsawäe gruppi sõjakoolide teenistuseks.

Päale selle on olemas asumaade jaoks väljaspool Wahemere basseini veel spaide eskadronid, ratsawäe auto-kuulipildujate eskadronid ja wäeosad ning remontratsawäe osad, millede koosseis ja arw sõjaministri poolt kindlaks määratakse.

Rügementides, mis väljaspool Prantsusmaad ja Rheini maid, võib eskadronide arwu dekreediga muuta.

(La France Militaire).

Lennu wältuse rekord. Kapten Lowell Smith ja leitnant John P. Richter saawutasid 27. ja 28. augustil San-Diego's (Kalifornias) lennul huwitawaid tagajärgi. Nad wiibisid õhus 37 t. 12 m. 22 s. ning on seega uue rekordi lennu wältuses ja 2.500 klm. äralendamises üles seadnud. Wiimase kauguse lendasid nad 17 t. 32 m. 44 s. ära. Lennu kestwusel wõtsid nad 15 korda põletisaineid täie lennu ajal päle.

Rahu Kesk-Ameerikas. Wiis Kesk-Ameerika wabariiki: Guatemala, San-Salwador, Costa-Rica, Honduras, Nicaragua on enda wahel ja Ameerika Ühisriikidega

üldise rahu lepingu sõlminud, mis seitse artiklit sisaldab. Lepingus on kõige päält ette nähtud, et ükski wabariik ei tohi teises wabariigis walitsust tunnistada, mis riigipöörde ehk rewolutsiooni läbi on tekkinud, kukutades tunnistatud walitsuse.

Lepingu järele kohustawad Kesk-Ameerika wabariigid oma sõjalisi jõude järgmiste arwudeni piirama: „Guatemala 5 200 meest; San-Salwador 4.200; Honduras 2 500; Nicaragua 2.500; Costa-Rica 2.000“.

Ameerika ajakirjandus annab sellele lepingule suure tähenduse ja loodab, et Kesk-Ameerikas, niinimetatud „Ameerika Balkanitel“, wiimati rahu saabub.

Uus lennuk. Prantsusmaal pannakse uue suure metallennukiga Latécoère Lat-VI-ga staatilisi katseid toime.

Kest koormati 30.000 klm-iga ja pidas wastu, 31.000. klm. juures tekkis wäikene murdumine. Nagu öeldud, on lennuk üleni metallist, sääl hulgas ka tiibade kate. Üldine kaal lennu ajal on rohkem kui 5.600 klm. Jõu andjateks on 4 Salmson'i 260 H. P. mootorit.

Õnnetused füsioloogilistel põhjustel suurtel kõrgustel.

Hiljuti tehti prantslase Beyne'i poolt ettepanek hapniku tarwitamist õhus nii korraldada, et lenduri poolt sisse hingatawa hapniku tihedus normaalne oleks. Selle tagajärjel oleks hapniku tarwitamine tunnis liitrites:

m.		m.	
3000	108	7000	197
4000	135	8000	212
5000	159	9000	225
6000	178	10000	236

Katsed on aga näidanud, et see veel lendurit põõrituse ja isegi minestuse eest ei hoia. Kas ei peitu selle nähtuse põhjused mitte mujal kui hapniku tarwitamises? Uued katsed tõendawad, et see nii on.

(C. R. Akad. Sciences).

Tshehoslowakia. Käesolewa aasta manöwritel said 7 sõdurit surma, neist 2 lendurit allalangemisel, 2 ratsanikku hobuse seljast kukkudes, 2 sõdurit õnnetu juhtumise ja üks kapten laskmise läbi.

(Mil.-Wochenblatt).

Rumeenia. Rumeenia sõjawäe seadus astus jõusse 6. apr. 1913 a.

Teenistuse kestwus tegewas wäes — 7 aastat, neist 2 aastat (jalgwäes) ja 3 aastat (ratsa wäeliikides) tegewat teenistust; 5 (ehk 4) aastat pikal puhkusel.

Reserwis — 12 aastat.

Miilitsas — 6 aastat.

Kokku 25 aastat, 21 kuni 46 eluaastani.

(Uue kawatusel oleva sõjawäe seaduse järele oleks teenistuse aja kestwus üldse 29 aastat (21 kuni 50 aastani, sellest 2 aastat tegewat teenistust kõigis wäeliikides, 18 aastat reserwis ja 9 miilitsas).

1921, 1922 ja 1923 aastate kokkukutsed andsid keskmiselt 120.000 meest, kellest 20.000 meest politsei wägede hulka määrati.

(Revue Militaire Française).

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi kolonel N. R e e k
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.